

NEKI ASPEKTI I PROBLEMI U RAZMATRANJU SKUPNOG NALAZA 2000 SREBRENH KOVANICA KRALJA KOLOMANA IZ DONJIH LEPURA

Dejan FILIPČIĆ
Zadar, Hrvatska

UDK: 904:737.1(497.5 Donji Lepuri)
DOI: <http://doi.org/10.21857/yk3jwhkq79>
Izvorni znanstveni rad
Prihvaćeno: 1. veljače 2017.

Rad tematizira problematiku poznate ostave iz Donjih Lepura koja se pripisuje kralju Kolomanu kroz dosadašnju referentnu literaturu. Zbog toga što ta ostava danas gotovo nije sačuvana, metodološki se polazi od razmatranja prvih izvora koji je objelodanjuju. Kroz tekst autor nastoji objasniti koji su to aspekti i problemi koji ovaj skupni nalaz novca čine posebno važnim kroz pristup numizmatičkom materijalu koji se nalazi ili se mogao nalaziti u njemu te kroz proces kemijske analize srebrnog novca (*billon*) koji je on sadržavao. Raspravlja se i o upitnoj količini novca koji je pronađen i pripisan toj ostavi. U radu se nastoji dati drugačiji pogled na tezauriranje ovog nalaza, kao i ponuditi *terminus post quem* koji bi bio prikladniji nastanku i dataciji ostave ovakvog tipa. Autor navodi činjenicu da ugarski novac zaista jest došao u Dalmaciju s ugarskom vojskom, ali ne kao dio interakcije kralja Kolomana i hrvatskog plemstva. Temeljem danas dostupnih znanstvenih izvora, nalaz ovog novca treba promatrati u svjetlu boljeg poznavanja inače oskudnih nalaza srebrnih denara kralja Kolomana na prostoru sjeverne Dalmacije.

Gljučne riječi: Koloman, srebrni denar, Donji Lepuri, skupni nalaz novca.

Mada se o kontekstu skupnog nalaza novca Kolomanovih srebrnih moneta iz Donjih Lepura vrlo malo zna jer je, čini se, prilikom otkrića dislociran i raspršen, navedeni bitni nalaz s prostora srednjovjekovnih *Hrvata* pobudio je veliko zanimanje povjesničara koji se bave hrvatskom medievistikom zbog toga što se povezuje izravno s ugarskim kraljem Kolomanom, odnosno s njegovim dolaskom u Dalmaciju 1102. i(li) 1105. godine. Ostava iz Lepura dosad je spomenuta na više mjesta u člancima i monografijama stranih i domaćih autora.¹ Uz nju se povezuje nalaz 2000 komada srebrnih kovanica (jedina nominala

¹ Karl STOCKERT, Ripostiglio di piccoli di Spalato trovati sull' isola di Bua, *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, 34, supplement 2, 1911., 1 – 12; 10; David Michael METCALF, Coinage in the Balkans 820-1355., *Institute for Balkan Studies*, 80, Thessaloniki, 1965., 18, 186; Ivan MIRNIK, Coin Hoards in Yugoslavia, *BAR International Series*, 95, Oxford, 1981., 91; Ivan MIRNIK, Nalazi starog novca u Benkovcu i okolici, *Benkovački kraj kroz vjekove*, Zbornik I, Benkovac, 1987., 85; Nikola JAKŠIĆ, Materijalni odrazi Kolomanove vojne u sjevernoj Dalmaciji, *Povijesni prilozi* 17/17, Zagreb, 1998., 269, 273 – 274; Mladen ANČIĆ, Od kralja „poluboga“ do prvih ideja o „nacionalnom“ kraljevstvu, *Kolomanov put*, ur. Jelena Borošak-Marijanović, Dora Bošković i dr., Zagreb, 2002., 78.

koju je taj mađarski vladar kovao u srebru je denar) kralja Kolomana koji su se nađeni u Donjim Lepurima u Ravnim Kotarima 1878. godine ili nešto ranije.² Nekako se smatra da je funkcija te ostave bila u sklopu zamršene Kolomanove intervencije da tim novcem *kupi* ili nagradi, odnosno bolje reći potakne hrvatsko plemstvo na njegov osobni izbor za kralja kako bi se izbjegle daljnje komplikacije i ubrzao proces uoči dogovora znanog kao *Pacta Conventa* ili *Qualiter*.³ Veliku pozornost ta ostava dobila je zbog toga što je u blizini Lepura, odnosno u Podgrađu bilo sjedište, odnosno ročište dvanaest hrvatskih plemenitih rodova tijekom cijelog srednjeg vijeka.⁴ Smatra se da je Koloman baš na tom mjestu zaključio svoj politički brak s Hrvatima. Uz te dogovore kronološki se smjestio i veliki skupni nalaz novca ovog panonskog kralja. No ne samo to, po navodima nekih autora uz tu ostavu srebrnjaka nađena je i nekolicina bizantskih zlatnika i nakit iz panonskog radioničkog kruga⁵ te se smatra da je ova velika ostava bila zapravo fond kojim je podupirana ugarska vojna ekspedicija prema Jadranu. Prema tome, ostava je trebala biti njezin materijalni odraz i relikv, a dospjela je u zemlju upravo tih godina (1102. – 1105.) jer se smatralo da u njoj nema otkova vladara nakon Kolomana.⁶ No, sagledavši činjenice *pro et contra*, danas se zapravo uopće ne zna postoje li ili ne u njoj emisije vladara nakon Kolomana iz jednostavnog razloga što je ostava nestala nedugo nakon nalaza (vjerojatno nehotice uništena ili podijeljena među lokalnim stanovništvom) i kao takva nikad nije bila publicirana. Nažalost, o toj ostavi inače se zna vrlo malo, a i to što je poznato zapravo je upitno. Kakva god bila namjena ili sastav ovog skupnog nalaza novca, u boljem razumijevanju njegove problematike potrebno je poći od prvih izvora koji ga uopće spominju. Časopis *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* (BASD) donosi u broju 1 iz 1878. godine članak pod naslovom „Doni al Museo di Spalato“. U tom se članku prvi put spominje skupni nalaz Kolomanova novca iz Lepura. Inače ta kratka bilješka tematizira donacije starog novca Muzeju u Splitu po mjestima sjeverne Dalmacije odakle novac potječe. Pod opaskom *Lepuri* nalazi se tekst: „una bellissima monetina d'arg.: di Colomano. (Il signor Barbieri ci scrisse essersi colà trovate in un ripostiglio, da certo Pere Pavlović, ben 2000 di queste monetine).“⁷ U broju 2 iz 1879. u članku „Doni

² I. MIRNIK, Nalazi starog novca u Benkovcu i okolici, 85.

³ N. JAKŠIĆ, Materijalni odrazi Kolomanove vojne u sjevernoj Dalmaciji, 273; M. ANČIĆ, Od kralja „poluboga“ do prvih ideja o „nacionalnom“ kraljevstvu, 78.

⁴ N. JAKŠIĆ, Materijalni odrazi Kolomanove vojne u sjevernoj Dalmaciji, 274.

⁵ N. JAKŠIĆ, Materijalni odrazi Kolomanove vojne u sjevernoj Dalmaciji, 274.

⁶ N. JAKŠIĆ, Materijalni odrazi Kolomanove vojne u sjevernoj Dalmaciji, 274.

⁷ Mihovil GLAVINIĆ, Josip ALAČEVIĆ (ur.), Doni al Museo di Spalato, *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, Spalato, 1/8, 1878., 127.

al Museo di Spalato; Monete di Argento“ nalazi se druga zabilješka donacije: „Cinque monetine d' argento del re Colomano (1095-1114) delle 2000 trovate a Lepuri, di stupenda conservazione.“⁸ Iz navedenih tekstova jasno se može iščitati da je 1878. godine iz sela Lepuri (preko Benkovca) u Muzej u Split došla jedna kovanica. Ona je okarakterizirana kao Kolomanov srebreni novac (denar). Nadalje se u tekstu navodi da gospodin Barbieri (Stefano Barbieri bio je 1870-ih načelnik političkog Kotara Benkovac⁹ i stalni dopisnik *Bullettina*) piše uredništvu da je *neki* Pero Pavlović (seljak iz D. Lepura) pronašao ostavu iz koje je navedena kovanica. Ne navodi se koje su okolnosti nalaza te ostave, no čini se da se radi o nekoj posudi ili nečemu u čemu je novac bio deponiran (*ripostiglio*). Nadalje Barbieri referira da je stanoviti Pero Pavlović našao još 2000 komada takvog novca. To je vrlo zanimljivo jer se u objavljenom tekstu izričito spominje jedan Kolomanov srebrnjak kao ono što je očito utvrđeno ekspertizom te zatim slijedi rečenica (neprovjerena informacija od strane Muzeja u Splitu, pa se zato i nalazi u tekstu u zagradi) „Stefano Barbieri *nam piše* da je rečeni Pavlović našao uz taj komad još 2000 komada takvog novca“. Vjerojatno Barbieri pod „takvog“ misli na slične sitne kovanice. Bilo bi jako neobično kad bi Barbieri (po struci politički načelnik) i Pero Pavlović (seljak i poljoprivrednik) točno znali da se u ostavi nalazi 2000 komada od kojih su apsolutno sve atribuirali ugarskom kralju Kolomanu. Zapravo, vrlo je veliko pitanje što je točno Barbieriju ili Pavloviću bilo isto ili identično kao i taj sitni novac za koji oni nisu nikako mogli znati da se radi o Kolomanovu novcu, a koji su poslali u Muzej. Spektar izbora vrlo je širok – od sitnog mletačkog preko ugarskog novca, do novca nekih talijanskih gradova itd. Zapravo oni nisu mogli znati da se radi o Kolomanovoj emisiji jer je poslani novac atribuiran tek u Muzeju i tako objavljen, a zamjenica „queste“ odnosi se na to da ima još *takvog* (a ne Kolomanova, kako je to očito pogreškom kasnije interpretirano) novca kao poslani primjerak u Split. A to za neke sigurne zaključke nažalost ne znači puno. No znači jedno. Nemoguće je napisati na osnovu uvida u članak da su S. Barbieri i P. Pavlović zaista našli kasnije toliko publiciranu ostavu sa sumom od 2000 Kolomanovih denara u punom smislu atribucije i sadržaja jer, ako se čita iz reference *Bullettina*, časopis ostaje prilično suzdržan. Čini se da su se tom logikom povelu u uredništvu zato jer nisu izričito spomenuli da svi komadi pripadaju Kolomanu. Stoga je više vjerojatno da Barbieri zapravo samo tvrdi da je navodno Pavlović rekao da je našao oko 2000 komada još takvog novca kao

⁸ Mihovil GLAVINIĆ, Josip ALAČEVIĆ (ur.), Doni al Museo di Spalato; Monete di Argento, *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, Spalato, 2/11, 1879., 176.

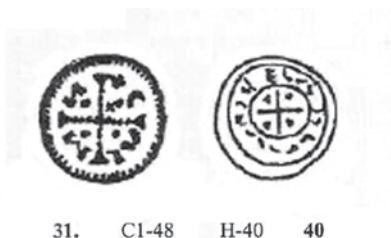
⁹ Sig. Barbieri (Capittano Distrettuale di Bencovazzo), M. GLAVINIĆ, J. ALAČEVIĆ, *Bullettino di archaeologia e storia Dalmata*, 1, 126.

onaj što je poslao u Muzej u Split, a za samo taj navedeni utvrđuje se u Muzeju da pripada Kolomanu. *Bullettino* je za druge komade ostao vrlo rezerviran. Zbog toga što nisu vidjeli tu ostavu, već samo jednu kovanicu (kasnije još nekoliko), stavili su u zagradu da vjeruju na riječ Barbieriju koji vjeruje na riječ Peri Pavloviću, što je na kraju vrlo nepouzdana, nestručna i nesigurna informacija, a to danas nikako ne predstavlja znanstveno iskoristivu činjenicu. Problem također predstavlja i brojka od 2000 komada Kolomanovih denara (fizičke karakteristike takvog novca su 8 – 11 mm, maksimalno 0.18 – 0.40 g.) većinom u *billonu*. Naime, ta količina vrlo tankih i sitnih kovanica je u ostavi prilikom nalaza zbog kemijskih reakcija s kiselom zemljom morala izgledati kao velika zgrura ili gruda metala gdje bi svi metali iz legure bili u hidroksidnom obliku te bi kao takvi zbog svoje reaktivnosti u vlažnoj atmosferi tvorili i međusobne interakcije. Takvim kemijskim interakcijama stvorio bi se tvrdi kompozit iz kojeg bi bilo zahtjevno i modernim metodama razdvojiti kovanice. Naime, tim interakcijama gubi se integralni dio metala te se raspoređuje u sve međuprostore među kovanicama. U najboljem bi se slučaju eventualno poneka kovanica s površine ostave uspjela izdvojiti, i to u lošoj kvaliteti. Statistika broja kovanica možda bi se mogla dobiti vaganjem te dijeljenjem mase s nominalnom masom kovanice.¹⁰ To bi bilo samo orijentacijski jer bi bilo nemoguće utvrditi koliko je metala koji je sastavni dio zemlje (željezo, kalcij te metali u tragovima koji su u obliku karbonata ili oksida) reagirao s novcem iz ostave. Stoga je bilo vrlo teško 1878. godine zaključiti (na prvi pogled) da ima 2000 komada u toj ostavi prije ili nakon „nestručnog“ otvaranja jer postoji vrlo velika mogućnost da se ona zbog krtosti i tvrdoće cijelog kompozita posve raspadne. Na kraju bi se dobilo nešto što bi nalikovalo na zemlju s oksidiranim ostatcima novca i ne bi uopće bilo moguće utvrditi o čemu se uopće radi, a kamoli da se govori o utvrđivanju bilo kakvog definiranog oblika (bilo kovanica ili nečeg drugog).

O koliko se stvarno komada radi zapravo se danas sa sigurnošću ne može znati. Čini se da je procjena bila subjektivna, a ne metodološka. U ovom kontekstu bi trebalo promatrati tu ostavu. Zbog toga što je *Bullettino* ostao suzdržan po pitanju atribucije ostalih komada novca iz te ostave Kolomanova novca, trebalo bi pažljivije sagledati problematiku ostave u Lepurima jer ograđivanjem i donošenjem navoda o tome da Barbieri sugerira koliko novca ima *BASD* zapravo ne zauzima stav da je u Lepurima zaista i nađena ostava od 2000 komada Kolomanovih srebrnjaka, kako je to kasnije očito pogreškom ili inercijom preneseno u stručnu literaturu, već da je kod njih došlo ukupno 6

¹⁰ Za savjete o kemijskoj analizi zahvaljujem se dipl. ing. chem. Domenicu Duci.

SLIKA 1. Najčešća vrsta Kolomanovih denara na prostoru sjeverne Dalmacije (Izvor: Magyar Éremhatározó I., 1997.)

SLIKA 2. Nalaz Kolomanova denara s gradske plaže Kolovare u Zadru, 2012. (foto: Mato Ilkić)

(1 + 5) komada i da dvojica navedenih aktera priče tvrde „da takvog novca“ ima još 2000 komada. Danas je ta činjenica o velikoj ostavi s oko 2000 komada novca od kojih svi pripadaju Kolomanu dobila smisao više puta publicirane znanstvene činjenice, no čini se ipak da je nesigurna i na klimavim dokazima. Tim više što te ostave danas nema, kao što je nestala i te 1878. godine. U Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika ili Arheološkom muzeju u Splitu danas bi se trebalo nalaziti 6 komada iz te ostave. Oni doista, po *Bullettinu*, 1879., i pripadaju Kolomanu, kako se čini iz teksta, jer se navodi da su u odličnom stanju. Godine 1879. još 5 komada tog novca iz navedene ostave Muzeju je darovao Doimo Alachevich, službenik u Okružnoj upravi benkovačkog političkog Kotara.¹¹ Nažalost, i ovdje su točan kontekst i čitav opis nalaza i dalje ostali nepoznati i nedorečeni. A nepoznata je i neka duža korespondencija

¹¹ „Tute queste monete fuorno donate dal sig. Doimo Alachevich, Referente presso la I. R. Commissione Distrettuale d' Estimo a Benkovac.“, Mihovil GLAVINIĆ, Josip ALAČEVIĆ (ur.), *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, 1879., 176.

Alachevicha ili Barbierija i uredništva koja bi ukazala na rješavanje problema konteksta nalaza. A ne postoje ni prikazi tog novca ni njegov stručan opis.

Uz ostavu su se u nekim kasnijim analizama vezali i bizantski zlatnici. No, *Bullettino* ih ne spominje. I. Mirnik u radu *Coin Hoards of Yugoslavia* (CHY) (ostava broj 378)¹² uz Kolomanov novac u iz Lepura spominje i nalaz 4 komada bizantskog zlatnog novca, odnosno *nomismata* i *hyperperiona* Romana IV. Diogena, Mihaela VII. Duke i Aleksija I., a taj podatak kasnije preuzima domaća i strana stručna literatura; mada je zanimljivo da Mirnik ista takva četiri zlatnika spominje na istoj stranici (ostava broj 374) te da su porijeklom s Korčule, a u radu koji tematizira skupne nalaze bizantskog novca 12. stoljeća iz Dalmacije¹³ uopće više ne spominje nalaz zlatnog bizantskog novca u ostavi iz Lepura, već navodi 4 navedena zlatnika u kontekstu ostave iz Korčule. Bila bi prevelika slučajnost da su 4 identična zlatnika nađena u kontekstu skupnog nalaza na dva različita mjesta. Očito je došlo do proceduralne pogreške na štetu Korčule ili Lepura kao pravog mjesta nalaza. Bilo bi zanimljivo otkriti o čemu se tu zaista radi, no dotad bi ovaj podatak o nalazima bizantskih zlatnika u Lepurima trebalo smatrati upitnim.

Sve u svemu, ako se (pod hipotezom) i prihvati da je u tom skupnom nalazu novca zaista i bilo 2000 komada srebrenog novca (što je zbog već navedenih razloga kemijske oksidacije ostave bilo gotovo nemoguće izbrojati), ta brojka nikako ne bi mogla predstavljati neku ostavu koja bi se mogla okarakterizirati kao kraljevski trezor ili vojna blagajna ili darovi hrvatskom plemstvu ili darovi nakon krunidbe jer je to fizički vrlo malena svota. Ako se uzme u obzir da su je sačinjavali Kolomanovi denari, po standardnom katalogu za mađarski srednjovjekovni novac *Corpus Nummorum Hungariae*¹⁴ broj 48, ili po katalogu dr. Emila Ungera *Magyar Éremhatározó*, I, broj 31 (Slika 1.), vrste koja se, kad su u pitanju općenito pojedinačni nalazi Kolomanova novca u Dalmaciji, u velikoj većini slučajeva nalazi na svim važnijim srednjovjekovnim lokalitetima na prostoru sjeverne Dalmacije poput Begovače, Nina, kastruma Ljubljane, Lepura, Šopota, Vira,¹⁵ ili broj 42 (nađen je samo jedan denar takve vrste u grobu kraj

¹² Ivan MIRNIK, *Coin Hoards in Yugoslavia*, *BAR International Series*, 95, Oxford, 1981., 94.

¹³ Ivan MIRNIK, Skupni nalazi novca iz Hrvatske: I – Skupni nalaz novca 12. stoljeća u Dalmaciji, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 14/1, 1981, 100; Ivan MIRNIK, Nalazi starog novca u Benkovcu i okolici, 1987., 85.

¹⁴ L. RÉTHY, *Corpus nummorum Hungariae*, I, Budapest, 1899., 14, T. 4.

¹⁵ Više vidjeti u: Mato ILKIĆ, Mirko VUKUŠIĆ, Prilog poznavanju optjecaja novca u srednjem i ranom novom vijeku na prostoru sjeverne Dalmacije, *Dani Stjepana Gunjače*, 2, Zbornik radova sa znanstvenog skupa *Dani Stjepana Gunjače* 2, Split, 2011., 199; Mato ILKIĆ, Arheološka istraživanja okoliša crkve Sv. Križa u Ninu. *Katalog izložbe povodom 50. obljetnice Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru*, ur. A. Uglešić, Zadar, 2013., 87 – 94; Mato ILKIĆ, Pero

crkve sv. Šimuna u Zadru),¹⁶ te kovanice su promjera od 8 do 11 milimetara i teže u prosjeku između 0.20 i 0.35 grama srebra s primjesama neplemenitih metala. Uzme li se u obzir brojka od 2000 komada, lako se može matematički doći do zaključka da je u Lepurima pronađena ostava s maksimalno 500 – 600 grama takvog srebra, što bi težinski iznosilo nešto više od 4 idealne karolinške funte srebra, odnosno samo nekoliko bizantskih zlatnika. Ako je netko time htio darovati hrvatsko plemstvo (pod uvjetom da je indiferentan po pitanju hrvatske krune i pozitivnog političkog odnosa prema hrvatskom plemstvu), na svaki bi hrvatski plemićki rod otpalo manje od 60 grama srebra. Stoga ukupna težinska suma ove ostave ne ide u prilog tomu da je ona došla kao dio kraljevskog trezora jer za to nema dokaza, a sama po sebi nije predstavljala neko osobito bogatstvo vrijedno kraljeve intervencije u odnosu na plemstvo ili svoju krunidbu. Zapravo, zbog vrlo skromnih mogućnosti te ostave nema dokaza da bi se ona uopće mogla povezati direktno s Kolomanom ili njegovim nastojanjima oko hrvatskog prijestolja. No, kao što je rečeno, brojka od 2000 komada je sama po sebi vrlo diskutabilna, tako da i „idealna“ težina ove ostave ne ide u prilog ideji da je ona bila dijelom kraljevskog trezora ili bilo čega sličnoga što se tiče samog Kolomana kao kralja i njegova pohoda na jug. No novac kralja Kolomana je, kao i neki novci kasnijih mađarskih vladara, zaista i došao s ugarskom vojskom (kao plaća za vojne posade ili upravni aparat) kao platežno sredstvo u svakodnevnom optjecaju. Zanimljivo je da se u sjevernoj Dalmaciji od više Kolomanovih vrsta denara nalazi najčešće jedna, i to ona koju je dao kovati nešto prije 1102. godine. No nalazi takvog novca ne bi se trebali gledati u smislu Kolomanovih osobnih interesa, već kao ugarsko sredstvo plaćanja na novoosvojenom području.

Danas je evidentno to da je u Lepurima oko 1878. zaista nađena ostava nepouzdana količina novca, s nepoznatim sastavom, od kojih *BASD* objavljuje ukupno 6 Kolomanovih denara. Za druge kovanice iz ostave ne zna se zapravo ništa. Postoji samo neprovjerena numeracija od 2000 komada. Ne zna se je li koji vladar u toj ostavi prethodio Kolomanu, a ni novac kojeg vladara ili koje države se nalazi iza njega. Po ovome što se dosad zna, a da se temelji na argumentiranim

KOŽUL, Ivica ČURKOVIĆ, Numizmatički nalazi s područja Općine Ražanac, *Zbornik radova 7. međunarodnoga numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj*, ur. J. Dobrinić, 2013., 76 – 93; Nikola JAKŠIĆ, Crkve na Begovači i problem starohrvatskih nekropola, *Diadora*, 11, Zadar, 1989., 407 – 433; Dušan JELOVINA, Dasen VRŠALOVIĆ, Srednjovjekovno groblje na „Begovači“ u selu Biljanima Donjim kod Zadra, *Starohrvatska prosvjeta*, 11, Split, 1981., 55 – 135; OPĆINA VIR, službene mrežne stranice: predstavljeno arheološko istraživanje Smratine, posjećeno 13. svibnja 2016., <http://www.vir.hr/index.php/component/k2/item/389-predstavljeno-arheolosko-istrazivanje-u-smratinama>.

¹⁶ Jakov VUČIĆ, Hrvoje MANENICA, Kod gradskih vrata kroz stoljeća, *Katalog izložbe*, Zadar, 2015., 32.

činjenicama, moglo bi se sa velikom sigurnošću reći da je ta ostava morala sadržavati novac više vladara¹⁷ jer ostave koje sadržajno prate samo jednog vladara s tolikom količinom novca zapravo su ekstremno rijetke. Nesumnjivo je i to da nema razloga za datiranje ukopa ostave u 1102. – 1105. godinu, čak i da se isključivo radi o Kolomanovu novcu. Po prirodnim razlozima zakapanja novca u zemlju logičnije bi ipak bilo sugerirati, ako se uzmu u obzir pretpostavke da ostave najčešće sadrže manje količine novca vremenski suvremenih vladara, kao i neke od najčešćih razloga tezauriranja novca u zemlju, da je ostava u Lepurima deponirana negdje između 1116. – 1117., kad je u nesigurnim vremenima, usred mletačko-ugarskih ratnih operacija, vojska bana Kledina kretala preko *Via Magnae* prema Zadru.¹⁸ A pokreti bilo čije vojske (poglavito one koja stiže iz daljine, pa ima problema s logistikom) za lokalno su stanovništvo na njezinu putu vrlo traumatični i nužni razlozi prvenstveno za zakapanje novčane imovine, a zatim i zbjeg na sigurnija mjesta, odnosno refugije. No budući da se ne zna potpuni sastav ni statistika lepurske ostave ni tko ju je zakopao (je li u pitanju vojska ili lokalno stanovništvo), a evidentno je da se u njoj nalazi Kolomanov novac, svakako *bi terminus post quem* trebalo pomaknuti za bar desetljeće zbog navedenih nesigurnih i ratnih razloga. To nikako ne isključuje mogućnost da je ona nastala i kasnije od tog datuma. No ne previše.

Ostava iz Lepura ipak se ne bi smjela gledati kao ostatak intervencije kralja Kolomana u Dalmaciji u svrhu neke interakcije s hrvatskim plemstvom, za što nema evidentnih dokaza i iz navedenih razloga logično se nameće pretpostavka da nema nikakve direktne veze s njim. Njezin današnji znanstveni značaj zapravo bi se trebao temeljiti na tome što je u nepoznatoj i možda po svom sastavu vrlo standardnoj ostavi potvrđeno najmanje 6 komada novca koji su bili u optjecaju na prostoru sjeverne Dalmacije početkom 12. stoljeća, a koji su inače došli u Dalmaciju s ugarskom vojskom ili posredno preko upravnog vladajućeg aparata kao sredstvo optjecaja (o čemu svjedoče upravo pojedinačni nalazi) i predstavljaju bolji prilog poznavanju Kolomanovih novčanih nalaza na navedenom prostoru. Time upravo te monete daju svoj doprinos mogućnosti boljeg shvaćanja dosad prilično nepoznatih financijskih i gospodarskih prilika u Dalmaciji na početku hrvatskog razvijenog srednjeg vijeka.

¹⁷ Srednjovjekovne ostave koje sadrže tako veliku količinu novca koja se može pripisati samo jednom vladaru još nisu potvrđene na našem prostoru. U većini slučajeva ostave sadrže veći ili manji broj moneta vladara koji su relativno suvremeni ili novac nekih komuna koji je zbog svoje iznimne kvalitete bio vrlo rasprostranjen i cijenjen. Više vidjeti: Ivan MIRNIK, *Coin Hoards in Yugoslavia*, 1981., 94 i d.

¹⁸ Više vidjeti: V. KLAJČ, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća*, I, Zagreb, 1980., 171 – 172, bilj. 7.

Dejan FILIPČIĆ

SEVERAL ASPECTS AND ISSUES REGARDING GROUP FIND OF KING
COLOMAN'S 2,000 SILVER COINS FROM DONJI LEPURI

SUMMARY

A depository of King Coloman's coins was discovered in Donji Lepuri around 1878. Though the accurate figure is not known, reference literature suggests the figure of 2,000 pieces. The depository was brought into connection with the intervention by Coloman, King of Hungary, with regard to winning Croatian nobility over for electing him king of Croatia at the time of vacancy. By analysing the first source informing us about this depository (*Bulletino di archaeologia e storia Dalmata* of 1878, and the following issue of 1879), the author came to the conclusion that some of Coloman's coins from the depository had reached the Archaeological Museum in Split. It is however not claimed that 2,000 pieces of silver had been discovered, as it was later stated in scientific literature. By analysing the sources, or rather bibliography tackling this topic, and by using various approaches to a better reconstruction of information regarding the depository, the author presents all the options related to its possible coming to be. The depository in Lepuri could not have exclusively kept Coloman's money. It may be proved neither that it contained 2,000 coins nor that it was buried approximately between 1102 and 1105, i.e. that it was in any way connected with Coloman's efforts to win Croatian crown. Apart from the inspection of several other finds of Coloman's money from the area of North Dalmatia, a bigger picture regarding historical and economic circumstances present in the subject area at the beginning of the 12th century is offered as well.

Keywords: Coloman; silver coin; Donji Lepuri; group find of coins.

